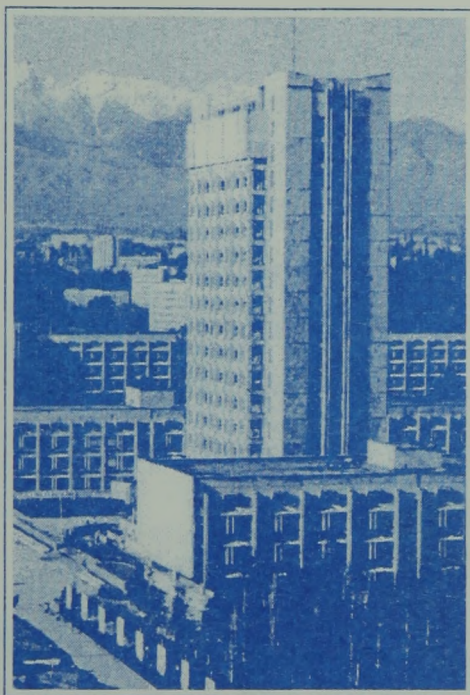

*ӘМІР
РАҚЫШ
СӘТҰЛЫ*

Inipof-

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ҒЫЛЫМИ КІТАПХАНА

**ӘМІР
РАҚЫШ СӘТҰЛЫ**

Биобиблиографиялық көрсеткіш

Алматы
"Қазақ университеті"
2005

Жауапты редактор:
Б. Қалиев

Құрастырушылар:
**Ж. Әмірова, Б. Момынова, Н. Әміреев,
Ж. Дәулетбекова, Ә.Ж. Скатова**

Редакторлар:
Д.Т. Нұрғалиева, Қ. Әбдесұлы

Әмір Рақыш Сәтұлы: биобиблиографиялық көрсеткіш /
кұраст.: [Ж.Әмірова және т.б.]; жауапты ред. Б. Қалиев. –
Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 58 б.

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ.АЛЬ-ФАРАБИ

НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА

**АМИР
РАХЫШ САТУЛЫ**

Биобиблиографический указатель

Алматы
"Қазақ университеті"
2005

Ответственный редактор:
Б. Калиев

Составители:
**Ж. Амирова, Б. Момынова, Н. Амреев,
Ж. Даулетбекова, А.Ж. Скатова**

Редакторы:
Д.Т. Нургалиева, К. Абдезулы

Амир Рахыш Сатулы: биобиблиографический указатель /
сост.: [Ж. Амирова и др.]; отв. ред. Б. Калиев. – Алматы: Қазақ
университеті, 2005. – 58 с.

АЛҒЫ СӨЗ

Көрсеткіш әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті ғалымдарының биобиблиографиясы сериясының жалғасы.

Ұсынылып отырған көрсеткіш әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің қазақ филология кафедрасының профессоры, филология ғылымдарының докторы Әмір Рақыш Сәтұлына арналған.

Биобиблиография Р.С.Әмірдің алпыс жылдан астам еңбек және шығармашылық жолын қамтиды.

Р.С.Әмірдің баспа бетін көрген еңбектері толық қамтылып, шыққан мерзіміне сай тәртіппен жарияланып отыр. Мұнымен бірге өмірін, шығармашылық жолын бейнелейтін мәліметтер берілді.

Жарияланған еңбектер әрбір жыл көлемінде мерзімдікк тәртіппен орналасқан: әуелі қазақша, одан кейін орыс тілінде

Қарауға мүмкіншілік болмаған мақалалар «de visu» жұлдызымен белгіленген.

Еңбектердің алфавиттік және бірлесіп жазған авторлардың есім көрсеткіштерінде сілтемелер хронологиялық көрсеткіштегі еңбектердің рет саны бойынша берілген.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Предлагаемый указатель трудов является продолжением серии биобиблиографий ученых Казахского национального университета им. аль-Фараби.

Биобиблиография посвящена профессору кафедры казахской филологии, доктору филологических наук Амиру Рахышу Сатулы.

Биобиблиография отражает более чем шестидесятилетнюю трудовую, научную и общественную деятельность Р.С.Амира. Публикации расположены в хронологическом порядке, в пределах каждого года по алфавиту: сначала идут работы, опубликованные на казахском языке, затем на русском.

Статьи, которые не удалось просмотреть «de visu» отмечены звездочкой.

В алфавитном указателе трудов и именном указателе соавторов ссылки даются на порядковые номера работ, помещенных в хронологическом указателе трудов.

**Филология ғылымдарының докторы, профессор
Р.С. Әмірдің
өмірі мен ғылыми қызметінің негізгі кезеңдері**

Әмір Рақыш Сәтұлы 1930 жылы 9 қаңтарда Жамбыл облысының Жамбыл ауданында, Жетітөбе аулында туды.

1937-1943 жж. - мектепте оқыды.

1943-1946 жж. - Тараз қаласындағы педучилищеде оқыды.

1945 ж. – Қазақстан комсомол ұйымына мүше болды.

1946-1951 жж. - әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің филология факультетінде қазақ тілі мен әдебиеті мамандығы бойынша оқыды.

1946-1948 жж. – Комсомолдың курстық ұйымының секретары болып қоғамдық қызмет атқарды.

1949-1951 жж. – Филология факультеті комсомол ұйымының секретары болып қызмет атқарды.

1951-1954 жж. - әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің аспирантурасында қазақ тілі мамандығы бойынша оқыды.

1954-1955 жж. – Жамбыл облысы, Жамбыл ауданы, Молотов аулында орта мектеп мұғалімі болып істеді.

1955 ж. – Филология ғылымдарының кандидаты дәрежесін алу үшін диссертация қорғады.

1955-1957 жж. – Қазақ ССР Оқу министрлігі Педагогика ғылымдары ғылыми-зерттеу институтының аға ғылыми қызметкері болып істеді.

1957-1961 жж. – Қазақ ССР Оқу министрлігі Педагогика ғылымдары ғылыми-зерттеу институтында бастауыш мектеп секторының меңгерушісі болып істеді.

1958-1961 жж. – Қазақ ССР Оқу министрлігі Педагогика ғылымдары ғылыми-зерттеу институты коммунистік партия ұйымының секретары болды.

1960 ж. – «Халық ағарту ісінің озық қызметкері» значогімен марапатталды.

1962 ж. – Ташкенде өткен ұлт мектептерінде орыс тілін оқытуды жақсарту жөніндегі одақтық конференцияда баяндама жасады.

1961-1964 жж. – Қазақ ССР Оқу министрлігі Педагогика

ғылымдары ғылыми-зерттеу институтында директордың орынбасары болып істеді.

1964-1975 жж. – Қазақ ССР Ғылым академиясы Тіл білімі институтының аға ғылыми қызметкері болып істеді.

1966-1968 жж. – Қазақ ССР Ғылым академиясы Тіл білімі институтында кәсіподақ ұйымының төрағасы болды.

1968-1972 жж. – Қазақ ССР Ғылым академиясы Тіл білімі институтының партия ұйымы секретары болды.

1972 ж. – Филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін диссертация қорғады.

1975-1979 жж. – С.М.Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің қазақ тілі кафедрасының меңгерушісі болды.

1976-1979 жж. – Осы университеттің филология факультетінің деканы болды.

1979-1987 жж. – Алматы шет ел тілдері педагогтік институтының ректоры болды.

1980 ж. – Профессор атағын алды.

1980-1987 жж. – осы институтта жалпы тіл білімі кафедрасының меңгерушісі болды.

1980 ж. – Қазақ ССР Жоғарғы Советі Президиумы Құрмет грамотасымен марапатталды.

1980 ж. – Қазақ ССР Жоғары және орта білім министрлігінің, халық ағарту, жоғары мектеп және ғылыми мекемелер қызметкерлері кәсіподағы республикалық комитетінің Құрмет грамотасымен марапатталды.

1980 ж. – Қазақ ССР Оқу министрлігінің Құрмет грамотасымен марапатталды.

1980 ж. – Ташкенде өткен Одақтық түркологиялық конференцияда баяндама жасады.

1981 ж. – «Құрмет белгісі» орденімен марапатталды.

1982 ж. – Жоғары оқу орындары қызметкерлерінің бүкіл-одақтық мәжілісіне қатысты.

1983-1987 жж. – Алматы қаласы халық депутаттары советінің депутаты болды.

1983-1987 жж. – Алматы қаласы Совет ауданы компартия ұйымы пленумының мүшесі болды.

1985 ж. – Алматыда өткен Одақтық түркологиялық конфе-

рeнцияда баяндама жасады.

1987-1988 жж. – Алматы шет ел тілдері педагогтік институтының жалпы тіл білімі кафедрасында профессор болып істеді.

1988-1991 жж. – Педагогика ғылымдары ғылыми-зерттеу институтында аға ғылыми қызметкер, бас ғылыми қызметкер, қазақ тілі мен әдебиеті методикасы бөлімінің меңгерушісі болды.

1991 ж. – Қазақ ССР Оқу министрлігінің Құрмет грамотасымен марапатталды.

1992 жылдан Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті қазақ филология кафедрасының профессоры.

1993 ж. – Алматыда өткен «Нарықтық экономика және жоғары білім» атты халықаралық конференцияда баяндама жасады.

1995-1998 жж. – Жоғары оқу орындары мұғалімдерінің біліктілігін арттыру институтында лекция оқыды.

1999 ж. - Әл Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы филология ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін беру жөніндегі диссертациялық кеңестің төрағасы

**Основные даты жизни и научной деятельности доктора
филологических наук, профессора
Р.С.Амира**

Амир Рахыш Сатулы родился 9 января 1930 года в ауле Жетитобе (ныне Аса) Жамбулского района Жамбулской области.

В 1937-1943 гг. – учился в школе.

1943-1946 гг. – учащийся педучилища в г. Джамбуле.

С 1945 гг. – учился в Казахском государственном университете им. С.М.Кирова на филологическом факультете по специальности «Казахский язык и литература».

1946-1948 гг. – выполнял общественную работу секретаря комсомольской организации курса.

1949-1951 гг. – являлся секретарем комсомольской организации филологического факультета.

1951-1954 гг. – учился в аспирантуре КазГУ им. С.М.Кирова по специальности «Казахский язык».

1954-1955 гг. – работал учителем средней школы в с. Молодово Жамбулского района Жамбулской области.

1955 г. – защитил диссертацию на соискание ученой степени кандидата филологических наук.

1955-1957 гг. – старший научный сотрудник научно-исследовательского института педагогических наук министерства просвещения КазССР.

1957-1961 гг. – зав. сектором начальных классов НИИ педагогических наук Министерства просвещения КазССР.

1958-1961 гг. – секретарь парторганизации НИИ педнаук Минпроса КазССР.

1960 г. – награжден знаком «Отличник народного образования КазССР».

1962 г. – выступил с докладом на Всесоюзной конференции в г. Ташкенте по проблемам преподавания русского языка в национальной школе.

1964-1974 гг. – старший научный сотрудник Института языкознания Академии наук КазССР.

1964-1966 гг. – председатель профкома Института языкознания АН КазССР.

1968-1972 гг. – секретарь парторганизации Института языкознания АН КазССР.

1972 г. – защитил диссертацию на соискание ученой степени доктора филологических наук.

1975-1979 гг. – зав.кафедрой казахского языка, декан филологического факультета Казахского государственного университета им. С.М. Кирова.

1979-1987 гг. – ректор Алма-Атинского педагогического института иностранных языков (АПИИЯ).

1980 г. – получил звание профессора.

1980-1987 гг. – зав.кафедрой общего языкознания АПИИЯ.

1980 г. – награжден Почетной грамотой президиума Верховного Совета КазССР.

1987-1988 гг. – работал профессором кафедры общего языкознания АПИИЯ.

1980 г. – награжден Почетной грамотой Министерства просвещения КазССР.

1981 г. – награжден орденом «Знак почета».

1980 г. – выступил с докладом на Всесоюзной тюркологической конференции.

1980 г. – награжден Почетной грамотой Республиканского комитета профсоюза работников высшего и среднего специального образования КазССР.

1983-1987 гг. – депутат Алматинского городского Совета народных депутатов.

1983-1987 гг. – член Пленума Советского райкома партии г. Алма-Аты.

1985 г. – выступил с докладом на Всесоюзной тюркологической конференции в г. Алма-Ате.

1988-1992 гг. – работал в НИИ педагогических наук, старший научный сотрудник, главный научный сотрудник, зав.отделом методики преподавания казахского языка и литературы.

1991 г. – награжден Почетной грамотой министерства народного образования КазССР за активное участие в Республиканской олимпиаде школьников.

1991 г. – награжден Почетной грамотой за активное участие в XXV Республиканских педагогических чтениях.

1992 г. – по настоящее время – профессор кафедры казахской

филологии Казахского национального университета имени аль-Фараби.

1993-1998 г. – член экспертной комиссии Высшей аттестационной комиссии.

1993 г. – выступил с докладом на Международной научной конференции «Рыночная экономика и высшее образование» в г. Алматы.

1995-1998 гг. – читал лекции в Институте повышения квалификации преподавателей высшей школы.

1999 г. – председатель Совета по защите кандидатских и докторских диссертаций при КазНУ им. аль-Фараби, член совета по защите докторских диссертаций при Институте языкознания Академии наук РК, председатель учебно-методического Совета при Академии образования РК.

Филология ғылымдарының докторы, профессор
Рақыш Сәтұлы Әмірдің
ғылыми және қоғамдық қызметінің қысқаша очеркі

Әмір Рақыш Сәтұлы 1930 жылы 9 қаңтарда Жамбыл облысының Жамбыл ауданы Жетітөбе (қазір Аса деп аталады) аулында туды. Әкесі Сәт – мұғалім, шешесі Мінәсіп үй шаруасындағы кісі болған.

Жетітөбе бір жағынан Талас өзені, бір жағынан Аса өзені ағып өтетін, қамысты өзекектері көп жайлы ауыл еді. Жетітөбесі қарттармен бірге әр заманның куәгеріндей сыр шертіп тұратын. Жердің жайлылығы, елдің бауырластығы қиын-қиын кезеңдерден Рақыштың қиналмай өтуіне, кісілік тәрбие алуына себеп болды.

Әкесі Сәт 1920-30 жылдары мектеп ашу, жетім балалар үйін ұйымдастыру жұмыстарымен Әулиеата өңірінің әр жерінде қызмет атқарды. Сол көші-қоңмен Рақыш та туған жерін, өлкесін, оның көркін көріп, жер танып, ел танып өсті. Сәт өзі ерте жетім қалып, революциядан бұрынғы орыс-қазақ мектебінде оқып, Шымкенттегі педтехникумды бітіріп, еті тірілігінен білімге қолы жеткен, әкеден жалғыз болып, бұның да ауырлығын сезген адам еді. Содан болар ол Рақыштың тәрбиесіне, оқуына қатты көңіл қойып жүрді. Бірақ 1942 жылы әскерге алынып, Отан соғысынан қайтпады. Сәт мектептің кітапханасына түскен жаңа кітаптармен баласын ылғи таныстырып тұратын. «Қазақ ертегілері», «Көксерек», «Бекболат», «Борьба за огонь», «Юный» бур Трансваалы», «Мазай атай мен оның қояндары», т.б. сол кездегі оқылған кітаптардың сарыны әлі де Раханның есінде, жүрегіннің түбінде.

Рақыш Сәтұлы оқуды Жамбыл қаласында бастап, Отан соғысы жылдары оны туған ауылында жалғастырды, басқа балалар сияқты колхоздың әлі келетін жұмысына араласты, еңбектің арқасында ерте шынықты. Сол кездегі ел күйі, мұңы, ерлігі, қайсарлығы ғалым аға көкірегінде сурет болып басылған, көңілінде жүр.

Жеңгелердің «Аттан түсіп су іштім, неге түсіп, неге іштім, сен есіме түскенде, сағынамын сарғайып» деп жарын күткен мұңды әндерінің шырқау үні әлі де құлақтан кеткен жоқ.

Рақыш Әмірді 1943 жылы жездесі Әмірбек Батырбеков Жамбыл қаласындағы педучилищеге оқуға түсірді. Оқуды желтоқсанда басталып, егіс бастала тоқтап қалатын ауыл мектебі сияқты емес, педучилищеде оқу жүйеге түскен, мұғалімдері де облыс таныған мамандар болатын. Әсіресе тарих пәнін оқытатын Юсупов деген кісінің өнегесі күшті болды. Педучилищеден Әмір Рақыш үздік аттестат алып, 1946 жылы Қазақ мемлекеттік университетінің филология факультетіне емтихансыз алынды. Сол жылы оқуға түскендер Жеңістің қуанышымен көңілдері көтерілген, оқуға деген сағынышпен, құлшыныспен келген жастар еді.

Қазақ халқы Отан соғысында зор абыройға жетті. И. Эренбургтің «Казахи» деген мақаласы «Правда» бетінде жарияланды, А. Бектің «Волоколамское шоссе» дейтін кітабы шықты, М. Әуезовтің «Абай» романы жарық көрді. Осының бәрі халықтың рухани күшін, табандылығын сездіріп, әр жасқа жігер беріп, қиялын шалқытты. Рақыш жоғарғы оқу орнындағы оқуын осындай хал-күйді басынан кешіріп бастады.

Студенттік өмір мәнді, қызықты өтті. Рақыш Әмір озат оқыды, қоғам жұмысына мол араласты: комсомолдың курстық, факультеттік ұйымының хатшысы болды. Филология факультетінде қазақтың ұлттық мәдениетінің М. Әуезов, А. Жұбанов, І. Кеңесбаев, Н. Сауранбаев, М. Балақаев сынды ірі тұлғалары дәріс оқушы еді. Бір жылдары космополиттер деген атақ тағылып, Мәскеуден қуылған ірі әдебиетшілер де сабақ берді. Солардың ішінен Батыс Еуропа әдебиетінің мамандары Блюменфельд, Фридман деген оқытушылар ерекше есінде қалды. Осы кісілердің білімпаздығы, елінің қамын жеген азаматтық кейпі, жүріс-тұрысы – тәрбиенің зоры еді.

Р. Әмір: «Тілші мамандығын қалауыма Ыбырайым Есенкүлұлы Мамановтың ықпалы себеп болды», - дейді. Ы. Маманов – студенттермен қоян-қолтық араласып жүретін көпшіл, өте білімді, мейірімді кісі еді. Ол кісі І-курстан бастап курс жұысы ретінде тақырып беріп, үйінен сирек ұшырайтын ғылыми кітаптарды әкеп беріп, таныстырып, тіл біліміне қызықтырды.

Осындай жағдайлар өсерімен Рақыш Әмір университетті үздік дипломмен бітірді, қазақ тілі мамандығы бойынша аспирантураға қалдырылды. Бұған да жебеу болған Ы. Маманов еді.

Қазақ мемлекеттік университетіне түсіп, М. Әуезов, І. Кеңесбаев, Н. Сауранбаев, М. Балақаев, Ы. Маманов, Блюменфельд, Үшаяқов, Е. Исмайылов сияқты жарқын жандардың шәкірті болғанын Әмір Рақыш тағдыр берген зор сыйлық деп есептейді. Осы жылдары өмірдің берген тағы бір сыйы келешекте жұбайлы болған Сара Мырқасым қызы Серікбаевамен кездесуі еді.

Р.С. Әмір «Қазақ тіліндегі жалғаулықтар» деген тақырыпта диссертация жазып, қорғап, 1955-жылы филология ғылымдарының кандидаты деген ғылыми дәрежеге ие болды. Жетекшілік еткен білікті маман, жұртқа танымал М.Б. Балақаев еді.

Р. Әмір семья жағдайымен аспирантураның соңғы жылын тастап, ауылына барып, мектепте мұғалім болып істеді. Диссертацияны сол ауылда жүріп бітіріп, қорғауға ұсынды. Диссертация кейін монография болып басылып шықты. Зерттеудің едәуір жаңалықтары болып жалғаулық деп аталатын сөздердің шығу тарихы, қызметінің ерекшеліктері көрсетілді, сол арқылы құрмалас сөйлемдердің семантикасының айқындала түсуіне жол ашып берді.

Ал мектепте бір жыл болса да істеп, тәжірибе алғаны Әмір Рақыштың кейінгі еңбек жолында көп кәдеге жарады.

Диссертацияны Р. Әмір Қазақ мемлекеттік университетінің жанындағы диссертациялық кеңесте қорғады. Кеңес жұмысында үзіліс жарияланған кезде А. Ысқақов Әмір Рақышты Қазақ ССР Оқу министрлігі жанындағы Педагогикалық ғылымдар ғылыми-зерттеу институтына жұмысқа шақырды. А. Ысқақов осы институттың директоры екен. Ол Оқу министрінің орынбасары Ә. Шәріповке жолықтырып, жұмысқа алуға бұйрық шығарып, КЗОТ ережесі бойынша қыруар қаражат беріп, жол ақысын төлеп берді, сөйтіп Р. Әмір үй-баранымен зор құрмет көрді, маман ретінде таныла бастады.

Ал А. Ысқақов қолынан іс келеді деген қазақ баласынан көмегін аямайтын адам болып шықты. Оның демесуін Р. Әмір көп көрді. Оның үстіне А. Ысқақов алған бағыты анық, өз мақсатына берік, қайратты кісі екен. Р. Әмір оны ылғи да өзіне үлгі, өнеге тұтты.

Педагогикалық ғылымдар ғылыми-зерттеу институтында Р. Әмір ғалым ретінде шынықты, басқару жұмысына машықтанды, жұртшылыққа танылды: сектор меңгерді, директордың

ғылыми жұмыс жөніндегі орынбасары болып істеді. Ол мектептегі оқыту, тәрбие жұмысының мазмұнын, әдісін жетілдіру бағытындағы ғылыми-зерттеулерге басшылық етті, өзі де нақты ғылыми зерттеумен айналысты.

1957 жылы қазақ тілін оқытуды жақсарту мәселесіне арналған республикалық ғылыми-практикалық конференция өтті. Конференция қабылдаған ұсыныстардың мәні зор болды. Қазақ тілін оқытудың дәрежесін көтеру бағытында көптеген күрделі шаралар жүзеге асты: бағдарламалар, оқулықтар жаңа сапада қайта дайындалды, қазақ тілін оқытатын сағат саны көбейтіліп, методикалық базасы күшейтілді. Р. Әмір өз зерттеулеріне сүйеніп қазақ тілін қазақ, орыс мектептерінде оқытуға қатысты бағдарламалар дайындады, I-IV кластарға арнап М. Балақаевпен бірлесе отырып жаңа оқулықтар шығарды, методикалық құралдар дайындады, проблемалық мәселелерді көтерген мақалалар жазды.

Р. Әмір 1958 жылы орыс мектептерінің II-IV кластарына арнап шығарған «Қазақ тілі» оқулығы тілді үйретуді практикалық жолға қоюдың алғашқы үлгісі болды. Орыс мектептеріне арналған басқа класс оқулықтары да осы бағытпен жазылды. Р. Әмір конференция қойған міндеттерді орындауға күш салды.

1961 жылы Ташкенде ұлт мектептерінде орыс тілін оқытудың сапасын көтеру мәселесіне арналған Одақтық конференция болды. Р. Әмір осы конференцияда қазақ мектептерінде орыс тілін оқытуды жетілдіруге байланысты ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру жөнінде баяндама жасады. Баяндамада қазақ мектептерінде орыс тілін үйретуге, меңгертуге байланысты проблемалар санамаланды, сол проблемаларды шешуге байланысты ғылыми-зерттеу жұмыстарының бағыты белгіленді.

1964-1974 жж. Р. Әмір Қазақ ССР Ғылым академиясы Тіл білімі институтында ғылыми қызметкер болып істеді. Ғылыми жұмыспен қатар жауапты қоғам жұмыстары қоса атқарылды. Ол институттың профсоюз ұйымының председателі, партия ұйымының секретары болды.

Р.С. Әмірдің Тіл білімі институтының іргесінде жүріп атқарған ғылыми-творчестволық еңбегі жемісті болды. Ол екі томдық академиялық «Қазақ тілі грамматикасын» жазуға қатысты. «Тіл мәдениеті және баспасөз» атты республикалық конферен-

цияда баспасөз тіліндегі тенденциялар туралы баяндама жасады. Осы конференция белгілеген бағытпен сөйлеу мәдениетіне байланысты зерттеу ұйымдастырып еңбектер жариялады, солардың қатарында интеллектуалдық пен сөйлеу мәдениетінің қатысы жөніндегі мақаласы бар.

Р. Әмір ауызекі сөйлеу тілі мәселесін бірінші болып зерттеді, «Особенности синтаксиса казахской разговорной речи» деген монографиясын жарыққа шығарып, соның негізінде 1972 жылы докторлық диссертация қорғады. Зерттеу қазақ тілі синтаксис жүйесіндегі амалдарды (қайталау, шенеу, үндеу т.б.), тұлғаларды толық ашып, адекватты түрде танытты, түрлі коммуникативтік мақсаттарды өтеу механизмін ашып берді.

Докторлық диссертациясы автордың кейінгі творчестволық еңбектеріне де арқау болды, диссертацияның фактологиялық материалдары, теориялық тұжырымдамалары қазақ тіл білімінен нық орын алды.

1974-1979 жылдары Р. Әмір Қазақ мемлекеттік университетінде қазақ тілі кафедрасының меңгерушісі, филология факультетінің деканы болып қызмет істеді.

Университетте төрт-бес жыл ғана істегенмен, факультет үшін бірқатар еңбек сіңірді, атап айтқанда, араб тілінен маман дайындауды жүзеге асырды.

Екіншіден, бүкіл Қазақстанда қазақ тілінен диссертация қорғататын Кеңес біреу ғана – Тіл білімі институтының жанынан құрылған еді. Р. Әмір 1977 жылы Қазақ мемлекеттік университетінің жанынан қазақ және орыс тілі мамандығы бойынша кандидаттық диссертация қорғататын Кеңес ашты.

Кеңес қазақ, орыс тіл білімінен ғылыми кадрлар дайындауға зор үлес қосты. Орыс тіл біліміне байланысты диссертациялар Алматыда қорғалатын болды.

1979-1987 жылдары Р. Әмір Алматы шет ел тілдері педагогтік институтында ректор, әрі жалпы тіл білімі кафедрасының меңгерушісі болды.

Бұл жылдары институттың педагог кадрларының квалификациясын көтеру, материалдық базасын нығайту, оқу-методикалық ісін жетілдіру бағытында істеген жұмыстарының ізі әлі де көрініп тұр. Осы институтта істеген жылдары Р. Әмір «Құрмет белгісі» орденімен, Қазақ ССР Жоғарғы Советінің Құрмет грамота-

сымен марапатталды. Оның тәрбиесін көрген ғылым қайраткерлері бүгінде сол институттың басшылары болып қызмет істеп жүр.

«Шет ел тілдері педагогтік институтының педагогтік коллективі білікті, талапкер, талғампаз жұрт екен. Осы коллективте істеп мол өмірлік тәжірибеге ие болдым», - дейді Р. Әмір.

Қазақстан жұртшылығы шет тілдерін меңгеру мәдени, әлеуметтік, экономикалық даму перспективаларын ашады деп, шет ел тілдері мамандарын дайындауға көп мән беретін. Институттың нығайуына Дінмұхамед Ахметұлы Қонаев ылғи да көмек беріп отырды. Бұл көрнекті тұлға жайлы Р. Әмір «Алысты көздеген адам» деген мақаласында («Егемен Қазақстан», 12.01.99) тебіреніп жазды.

«Жоғары оқу орнының ректоры деген қиын, жауапты қызметтің мән-жайын игеріп, төселуіме, дұрыс жолын тауып атқаруыма сол кездегі өмір тәжірибесі мол, парасатты министр Т. Қатаев, кейін осы орынға келген жоғары оқу орындарының ісін бес саусағындай білетін, жұмысқа қатаң талап қоятын министр К. Нәрібаев демеу болды», - дейді Р. Әмір.

Шет ел тілдері педагогтік институтында қызмет еткен жылдары Р. Әмір Алматы қаласы халық депутаттары советінің депутаты, Қазақстан Компартиясы Совет аудандық партия ұйымы пленумының мүшесі болып сайланды.

Шет ел тілдері педагогтік институт ректоры қызметін атқарып жүріп те Р. Әмір ғылыми-зерттеу жұмыстарынан қол үзген жоқ.

1980 жылы Ташкенде өткен Одақтық түркологиялық конференцияда «Особенности лексической и грамматической системы разговорной речи» деген тақырыпта, 1985 жылы Алматыда өткен Одақтық түркологиялық конференцияда «Этимологизация как средство комментирования текстов» атты баяндамалар жасады.

1985 жылы «Қазақ әдеби тілінің проблемалары» атты республикалық конференцияда «Ауызекі сөйлеу тілінің, фольклордың қазақ әдеби тілінің қалыптасуына әсері» деген баяндамасымен жұртшылық алдына шықты.

Осы жылдары Р. Әмір «Қазақстан – ГДР» қоғамы төрағасының орынбасары ретінде екі ел арасындағы достық қатынастарды нығайтуға үлес қосты.

Ол атқарған жұмыстардың басты мақсаты қазақ тілі мамандарын жаңа әлеуметтік, экономикалық жағдай талабына сай дайындау еді. Осы мақсатын нақтылау үшін Р. Әмір Алматыда өткен «Нарықтық экономика және білім беру» атты халықаралық ғылыми конференцияда (1993) «Языковой аспект рынка в подготовке специалистов» деген баяндама жасады. 1997 ж. «Жоғары мектеп мұғалімдері біліктілігін жетілдіру институты – профессионалдық және педагогтік шеберлікті көтерудің орталығы» деген республикалық конференцияда жасаған баяндамасының тақырыбы: «Филолог мұғалімдердің біліктілігін қалыптастыру жайында» еді.

1988-1991 жылдары Р. Әмір Ы. Алтынсарин атындағы педагогика ғылымдары ғылыми-зерттеу институтына қайта оралып, бас ғылыми қызметкер, бөлім меңгерушісі болып қызмет істеді. Бұл – мектепті реформалаудың тиімді жолдарын іздестірген қарбалас жылдар еді. Р. Әмір сол жұмыстың бел ортасында болды. Сол кезде қабылданған «Қазақ тілі пәнін қоғам, мектеп реформасына сай жетілдіру концепциясы», «Жалпы білім беретін қазақ орта мектебінің концепциясы», «Қазақ орта мектебіндегі білім мазмұнының тұжырымдамасы» деген белді құжаттарды дайындауға қатысты, қазақ тілі пәні бойынша жаңа бағдарламалар, оқу құралдарын жазды.

1992-жылдан бері өзіне айрықша ыстық, етене жақынындай болған Қазақ мемлекеттік ұлттық университетінде қазақ филологиясы кафедрасының профессоры болып қызмет істеп жүр. Өзі жан-жақты зерттеген «Қазіргі қазақ тілі» курсынан лекция оқиды. Аталмыш пәннің өзі жүргізетін бөлігінің мазмұнын жаңартты, жаңа бағдарлама жасады, қызы Жанар Әміровамен бірігіп «Жай сөйлем синтаксисі» деген жаңа оқулық шығарды. «Тіл білімінің актуалды проблемалары», «Синтаксистің коммуникативтік аспектісі» деген арнаулы курстар бойынша лекция оқып жүр.

Р.С. Әмір ғылымның үш саласын қамтып: тіл білімі; педагогикалық ғылымдар; мектеп, ғылыми мекемелер үшін маман дайындау салаларында еңбекқорлықпен, ізденімпаздықпен еңбектенуде. Осы салалардың бәрінде Р. Әмір салған айқын із, тіл біліміне, педагогикалық ғылымға қосқан келелі үлесі бар. Оның зерттеу жұмыстарының теориялық тұжырымдамалары, қоры-

тындылары осы салаларда нық орын алды, академиялық жинақтарға енгізілді, орта мектеп, жоғары оқу орындарына арналған оқулықтар жазылды, арнаулы курстарға, диссертациялық жұмыстарға тақырып болды. Еңбектері монографиялар түрінде жарияланды, кезінде Одаққа түгел тараған «Народы Азии и Африки», «Советская тюркология» журналдарында басылды, зерттеулерінің қорытындысы бүкілодақтық тюркологиялық конференцияларда баяндалды.

Р. Әмір қазақ тілі мен қазақ тілін оқыту методикасы мамандықтары бойынша дайындаған ғылым кандидаттары мұғалімдер жемісті еңбек етуде.

Бүгінде Р. Әмір Тіл білімі институты дайындаған қазақ тілі грамматикасының академиялық басылымына авторы ретінде қатысты және конкурстық негізде 9-сыныпқа арналған қазақ тілі оқулығын дайындап, баспаға ұсынды.

Р. Әмірдің балалары да өзімен қатар еңбек етіп жүр. Қызы Жанар Қазақ мемлекеттік университетінің доценті, ұлы Айдар облыстық мекемеде қызмет атқарады.

Р. Әмір ұзақ жылдар Жоғарғы аттестациялық комиссияның expertі болды, қазір Қазақ ұлттық университеті жанындағы филология ғылымдарының докторы дәрежесін беру жөніндегі ғылыми Кеңестің төрағасы.

Р. Әмір осылай ауқымды әрі жемісті еңбек етіп жүр.

Қай мерзімде, қай салада, қай жағдайда еңбек етсе де Р.С. Әмірге тән қасиет – жұмысын жауапкершілікпен, ізденімпаздықпен, үлкен қоғамдық мән беріп атқаратыны. Осы қасиет оған жастайынан сіңген, өмірлік серігіне айналған.

**Краткий очерк научной и общественной деятельности
доктора филологических наук, профессора
Р.С. Амира**

Амир Рахыш Сатулы родился 9 января 1930 года в ауле Жетитобе (ныне Аса) Жамбулского района Жамбулской области в семье сельского учителя.

Ауыл Жетитобе широко раскинулся в междуречье двух красивых рек – Таласа и Асы. С детства он полюбил этот благодатный край. После долгих бесед со старцами-аксакалами своего аула перед глазами впечатлительного мальчика как бы проходила живая история. Он заслушивался красотой и слогом старинных дастанов.

Так, красота родной природы, единство с простым народом, восхищение богатством казахского языка определили будущую жизнь и воспитали такие человеческие качества, которые помогли Рахышу преодолеть трудные испытания в будущем.

Его отец Сат в 1920-30-х гг. был инициатором открытия школ и детских домов в краев Аулиата и в связи с этим ему приходилось много разъезжать по всей области, бывать в г. Аулие-ата. Всегда вместе с ним был маленький Рахыш, так он близко узнавал родной край, его добрых и щедрых людей. Сат Амир был образованным для своего времени человеком: до революции он окончил русско-казахскую школу, в советское время – педтехникум в г. Шымкенте, затем учился в Среднеазиатском государственном университете в г. Ташкенте. Рано оставшись сиротой, он всему в жизни был обязан своей неуемной жажде знаний и человеколюбием.

Горькая память о собственном сиротстве обостряла отцовские чувства Сата, и поэтому он также много уделял внимания воспитанию сына, окружал его ласковой заботой. До сих пор хранит память сердца Рахыша названия книг, которые приносил сынишке отец из школьной библиотеки: «Казахские сказки», «Дед Мазай и зайцы» Н.А. Некрасова, «Коксерек» («Серый лютый») М. Ауэзова, «Борьба за огонь» Рони-старшего, «Юный бур из Трансвааля» и многие другие книги, любовно подобранные отцом.

В 1942 году Сат ушел на фронт и не вернулся.

Мать Рахыша Минасип – простая казахская женщина-труженица, всю свою жизнь посвятила своим сыновьям – Рахышу и Раису, так рано оставшимся сиротами. С самого детства в ушах Рахыша звенит щемящий душу мотив песни казахских вдов-солдаток.

Отрочество Рахыша Амира прошло в стенах Жамбульского городского педучилища, куда его привел в 1943 году зять Минасип Омирбек Батырбеков.

В педучилище в то время были сосредоточены квалифицированные кадры педагогов, известных в областном центре. Особенно запомнился преподаватель истории Юсупов, прививавший своим воспитанникам любовь к своему предмету. Здесь, в педучилище Рахыш получил первоначальные систематические знания по казахскому языку, приобщился к сокровищнице русской и казахской литературы. Закончив в 1946 году с отличием педучилище, Р. Амир поступил без экзамена на филологический факультет КазГУ.

Это был незабываемый год, год Победы, и молодежь, занявшая место на студенческой скамье в тот год, тоже была особая. Как бы принесенная ветром Победы – энергичная, жаждущая знаний, большого, настоящего дела.

Победа в Великой Отечественной войне подняла моральный дух народа, возросло его самоуважение и самосознание, чему способствовали публикация в газете «Правда» статьи Ильи Эренбурга «Казахи», выход в свет книги Александра Бека «Волоколамское шоссе», эпопея М.О. Ауэзова «Абай».

Эти знаменательные события объясняют тот особый эмоциональный подъем, с которым началась студенческая жизнь юного Рахыша. Пора студенчества прошла для Рахыша Амира осознанно, интересно: он не только был отличником учебы, но и много занимался общественной работой: был секретарем комсомольской организации курса, затем всего филологического факультета.

Теоретические знания, лингвистический интеллект студента Амира формировались в высокоинтеллектуальной среде университета, факультета.

Филологический факультет в послевоенное время был поистине центром филологической науки: в его аудиториях читали

лекции такие корифеи, как М.О. Ауэзов, А. Жубанов, С. Кенесбаев, Н. Сауранбаев, М. Балакаев. Зарубежную литературу преподавали известные московские ученые Блюменфельд и Фридман, по воле нелегкой судьбы с клеймом космополитов оказавшиеся в Алма-Ате. Они щедро делились своими огромными знаниями и культурой с благодарной казахской молодежью. С сердечной теплотой вспоминает Р.С. Амир своего первого научного руководителя Ибрагима Есенгуловича Маманова. Эрудированный преподаватель, человек открытой натуры, И. Маманов много внимания уделял научной работе со студентами. Он заметил способного первокурсника и предложил ему тему курсовой работы. Книжки, которые приносил из личной библиотеки И. Маманов, его консультации развили незаурядные способности юноши. Пример научного руководителя в конечном счете оказал решающее влияние на выбор Амиром лингвистики областью своих будущих научных интересов.

Быть учеником таких ярких и талантливых личностей, какими были М.О. Ауэзов, С. Кенесбаев, Н. Сауранбаев, М. Балакаев, И. Маманов, Блюменфельд, Ушаяков, Е. Смайлов, как считает Рахыш Амир, – это щедрый дар судьбы.

Еще одним подарком судьбы стала для него встреча на филологическом факультете со своей будущей супругой Сарой Миркасимовной Серикбаевой.

Начальным этапом формирования Р.С. Амира как ученого, языковеда стал период обучения в аспирантуре. Этот этап творческой биографии связан с именем научного руководителя, крупного ученого Маулена Балакаева.

В 1955 г. Р. Амир защитил кандидатскую диссертацию по теме «Союзы в казахском языке». Исследование молодого ученого было весьма актуальным для казахского языкознания, оно содержало ряд совершенно новых положений: была показана история возникновения союзов, особенности их функционирования, на основе которых выявлялась семантика сложных предложений.

Настойчивость, целеустремленность, умение преодолевать препятствия – эти черты характеризуют Р. Амира с молодости. Так, Амир был вынужден уйти с последнего курса аспирантуры, чтобы прокормить семью, мать. Он проработал год сель-

ском учителем, но за тот год он многому научился, опыт работы в школе был плодотворно реализован им в педагогической деятельности. Кандидатскую диссертацию Р. Амир защитил после возвращения из аула.

Защита диссертации проходила в Совете при КазГУ. В перерыве заседания к диссертанту подошел маститый ученый – Ахмеди Исаков и неожиданно предложил Амиру работать в НИИ педагогических наук при Министерстве образования КазССР.

Будучи директором, он повсюду искал способных, талантливых специалистов для института. А. Исаков не только оценил глубину знаний, эрудицию, энтузиазм молодого ученого, но и бескорыстно помог ему развиваться, реализовать себя в большой науке. А. Исаков – человек энергичный, смелый, быстро решил вопрос о трудоустройстве, представив Р. Амира как перспективного ученого и специалиста с опытом педагогической работы в школе заместителю министра образования А. Шарипову. Вскоре был подписан приказ, выдана денежная компенсация, оплачен проезд в Алма-Ату. Так неожиданно и счастливо начался новый этап в жизни Р.С. Амира, связанный с Институтом педагогических наук им. Алтынсарина.

В Институте педагогических наук Р. Амир приобрел опыт научно-педагогической и общественно-организационной работы: несколько лет он заведовал сектором, работал заместителем директора по научной работе.

Новое направление его научно-исследовательской деятельности было связано с содержанием и методикой работы в школе.

В 1957 году в Алма-Ате проходила научно-теоретическая конференция, посвященная преподаванию казахского языка в школах. Значение принятых резолюций этой конференции трудно переоценить. По итогам этой конференции был проведен целый ряд мероприятий: подготовлены новые программы, созданы учебники и учебные пособия, увеличено количество часов для преподавания казахского языка в школе и в вузе, усилилась методическая база преподавания казахского и русского языков.

Теоретико-методологические исследования Р. Амира легли в основу создания им учебников казахского языка для русских и казахских школ. В соавторстве с М. Балакаевым он опубликовал

новые учебники для I-IV классов, написал ряд статей, посвященных проблемным вопросам преподавания казахского языка. Подготовленный им в 1958 г. учебник для II-IV классов русской школы «Қазақ тілі» был первым образцом практического преподавания казахского языка.

В 1961 году в г. Ташкенте состоялась Всесоюзная конференция, посвященная совершенствованию обучения русского языка в национальных школах. На этой конференции Р. Амир выступил с проблемным докладом о преподавании русского языка в казахской школе. Он со знаниям дела изложил основные задачи, остановился на проблемах и перспективах преподавания русского языка в Казахстане.

С 1964 по 1974 гг. Р.С. Амир работает в качестве научного сотрудника в Институте языкознания АН КазССР. Научную деятельность он совмещает с ответственной общественной работой председателя профсоюзной организации и затем секретаря парторганизации института.

Творческая, научная работа Р.С. Амира в стенах Института языкознания протекала весьма плодотворно. В составе авторского коллектива он участвовал в написании первой академической «Грамматики казахского языка» в двух томах.

Большое место в научной деятельности Р. Амира этого периода занимали исследования по культуре речи. На Республиканской конференции в 1972 году он выступил с докладом «Культура речи и печать», в котором раскрывались основные тенденции в языке казахской печати. В ряде своих статей Р.С. Амир рассматривает проблемы интеллектуальной и речевой культуры.

Впервые в казахском языкознании Р.С. Амиром была поставлена и исследована проблема казахской устной речи. Исследования в этой области нашли отражение в монографическом труде «Особенности синтаксиса казахской разговорной речи». На основании монографии в 1972 г. была защищена докторская диссертация. В диссертационном исследовании была впервые изложена теория синтаксиса казахской разговорной речи, адекватно описан механизм реализации различных коммуникативных задач устной речи на уровне синтаксических единиц.

Докторская диссертация Р.С. Амира послужила основой для

многих творческих работ, теоретические результаты и фактологический материал диссертации заняли прочное место в казахском языкознании.

1975-1979 гг. Р. Амир работает в Казахском государственном университете в должности заведующего кафедрой казахского языка и декана филологического факультета.

За пять лет работы в университете он многое сделал для укрепления и расширения базы филологического факультета, для подготовки высококвалифицированных специалистов. Рахыш Сатович был инициатором и организатором открытия отделения арабского языка, которое затем отделилось как самостоятельный факультет.

С 1977 года при КазГУ начал функционировать созданный им диссертационный совет по защите кандидатских диссертаций по двум специальностям – «Казахский язык» и «Русский язык». Десятки соискателей получили возможность защищать кандидатские диссертации по специальности «Русский язык» в Алма-Ате.

В 1979-1987 гг. Р.С. Амир – ректор Алма-Атинского педагогического института иностранных языков и заведующий кафедрой общего языкознания.

Результаты его многосторонней научно-педагогической и организаторской деятельности по повышению квалификации научных и педагогических кадров, развитию материальной базы института, совершенствованию учебно-методической работы сохраняют свое значение и до настоящего времени.

За свою активную научно-организационную деятельность на посту ректора АПИИЯ Амир Р.С. был удостоен ордена «Знак Почета», грамоты Верховного Совета КазССР.

Для Р.С. Амира всегда были важны забота о людях, внимание к их проблемам. Многие из тех, кому помог Рахыш Сатович, стали крупными деятелями науки и провещения. «В Университете мировых языков работают знающие, ищущие, талантливые специалисты. Там я приобрел неоценимый жизненный опыт», - считает Р. Амир.

Казахстанская общественность придавала большое значение подготовке специалистов по иностранным языкам, связывая с этим перспективы культурного, экономического и обществен-

ного развития. Динмухамед Ахметович Кунаев всегда оказывал помощь Института иностранных языков. Об этом Р.С. Амир написал статью «Алысты кездеген адам» («Егемен Қазақстан», 12.01.1999).

Работа ректора высшего учебного заведения очень сложная, требующая большой ответственности, знания ее специфики.

Огромную помощь в этой работе оказал работавший в то время министром высшего образования Т. Катаев, человек широко образованный, с богатым жизненным опытом, а также пришедший на этот пост, глубоко знающий все тонкости высшего образования, строгий и требовательный к работе министр, д.э.н. К. Нарibaев.

За годы работы ректором Института иностранных языков Р. Амир избирался депутатом Алма-Атинского городского Совета народных депутатов, членом Пленума парторганизации Советского района КП Казахстана. При всей загруженности общественной и организаторской работой Амир Р.С. Продолжал свою научно-исследовательскую деятельность.

В 1976 г. Р. Амир выступил с докладом на тему: «Особенности лексической и грамматической системы разговорной речи» на Всесоюзной тюркологической конференции в г. Ташкенте. В 1985 г. на Всесоюзной тюркологической конференции в г. Алма-Ате он сделал доклад "Этимологизация как средство комментирования текстов». В 1986 году он выступил с докладом «Влияние разговорной речи и фольклора на литературный язык» на Республиканской конференции «Проблемы казахского литературного языка».

В эти годы Р. Амир принимает активное участие в укреплении дружбы и сотрудничества между Казахстаном и ГДР в качестве заместителя председателя международного общества «Казахстан-ГДР».

В 1988-1991 гг. Р.С. Амир получил возможность работать главным научным сотрудником, заведующим сектором Института педагогических наук им. И. Алтынсарина. Это был сложный период поисков путей реформирования школьного образования. Р. Амир оказался в самом центре этого процесса. Он непосредственно участвовал в качестве одного из авторов таких важных для общества документов, как «Концепция казахской общеобразова-

зовательной школы» (1989 г.). Им были написаны новые программы и учебники по дисциплине «Казахский язык».

С 1992 г. Р.С. Амир вновь работает профессором кафедры казахского языка в alma mater – Казахском национальной университете. Он читает курс лекций по современному казахскому языку. Работая над этим курсом, Р. Амир составил новую программы, обновил содержание читаемых курсов.

Совместно со своей дочерью, кандидатом филологических наук Ж. Амировой, он выпустил в свет новый учебник «Синтаксис простого предложения», подготовил и читает спецкурсы для магистрантов «Актуальные проблемы языкознания» и «Коммуникативные аспекты синтаксиса».

Главной целью всей проводимой им работы была подготовка специалистов казахского языка в соответствии с требованиями новых экономических и общественных отношений. С этой целью Р. Амир выступил на Международной научной конференции «Рыночная экономика и образование» в 1993 г. с докладом «Языковой аспект рынка в подготовке специалистов». В 1997 г. он принял участие в Республиканской конференции «ИПК-центр повышения профессионального и педагогического мастерства», на которой прочитал доклад на тему: «О совершенствовании квалификации учителя-филолога».

Р.С. Амир активно работает в трех направлениях: языкознание, педагогические науки и подготовка специалистов для школы и высших учебных заведений. Во всех этих областях он проявляет огромное трудолюбие, целеустремленность, творческую неуспокоенность. Р. Амир внес весомый вклад в языкознание, в педагогику. Его труды заняли достойное место в науке, вошли в академические грамматики, написанные им учебники и учебные пособия для вузов и школ легли в основу спецкурсов и ряда диссертационных работ. Р.С. Амир – автор монографических исследований, его научные статьи опубликованы в таких журналах, как «Народы Азии и Африки», «Советская тюркология».

Ученики Р. Амира – кандидата филологических наук и учителя казахского языка – трудятся в разных уголках республики.

Сегодня Р. Амир находится в прекрасном творческом состоянии: он один из авторов в 2002 г. к изданной новой акаде-

мической «Казахской грамматики», его учебник по казахскому языку для 9-класса победил на конкурсе учебников и вскоре выйдет из печати.

Рядом с ним трудятся его дети. Дочь Жанар – доцент КазНУ, сын Айдар работает в областной организации.

Р.С. Амир в течение ряда лет работал экспертом в Высшей аттестационной комиссии, сейчас он является председателем диссертационного Совета по защите докторских диссертаций при Казахском национальном университете.

Так разносторонне протекает творческая деятельность Рахыша Сатулы Амира. В какой бы области ни трудился Р.С. Амир, его отличительная черта – это способность работать ответственно, творчески, с пользой для общества.

Профессор Р.С.Әмірдің өмірі мен ғылыми еңбектері туралы әдебиеттер

Литература о жизни и научных трудах профессора Р.С. Амира

1. Айтбаев Ө. Сөз – ой сәулесі // Қазақ әдебиеті. – 1973. - 12 май.
2. Айтбаев Ө. Тіліміздің мүмкіншілігі // Қазақ әдебиеті. – 1964. – 24 авг. – Кітапқа сын: Әміров Р.С. Жай сөйлем синтаксисі: ун-тер мен пед. ин-тының филол. фак. арналған оқу құралы. – Алматы: Мектеп, 1963. – 168 б.
3. *Әмір Рақыш Сәтұлы // Тараз: энциклопедия. - Алматы, 2003.
4. Әмір Рақыш Сәтұлы // Батырбеков М. Жоғары мектептің аса көрнекті ғалым-педагогтары: Қазақстан Республикасы. - Алматы, 2004. – 45-50 б..
5. *Әмір Рақыш Сәтұлы // Бәйдібек баба – Алып Бәйтерек: ұрпақтар шежіресі. - Алматы, 2004.
6. Демесінова Н. Жанпейісов Е. Тың тақырып, тыңғылықты зерттеу // Қазақстан мұғалімі. – 1972. – 27 окт. - Рец. на кн.: Амиров Р.С. Особенности синтаксиса казахской разговорной речи. – Алма-Ата: Наука, 1972. – 180 с.
7. Дуанабай Ж. «Әлі ақталған жоқпын»: Алматы шет ел тілдері ин-тының бұрынғы ректоры, бүгінде Ы.Алтынсарин атын. ғылым-зерттеу ин-тында бөлім меңгерушісі, профессор Р.С.Әміров туралы // Жас алаш. – 1992. – 21 сәуір.
8. Қалиев Б. Ғалымның шәкірті де ғалым. // Дала мен қала. - 2005. – 18 наурыз.
9. Қалиев Б. Орны бөлек // Жас алаш. – 1996. 27 сәуір.
10. Қасымбеков Қ. Сапалы оқулық керек // Социалистік Қазақстан. – 1962. – 3 апр. – Кітапқа сын: Әміров Р. Қазақ тілі / Р.Әміров, О.Бекбосынова. - Алматы: Қазмемоқупедбас, 1961.

11. Сайрамбаев Т. Мазмұны терең оқулық // Егемен Қазақстан. – 1995. – 25 желтоқсан.

12. Сарыбаев Ш. Әмір Рақыш Сәтұлы // Қазақ тілі: энциклопедия. – Алматы, 1998. – 51 б.

13. Тасболатов Қ. Ғалым, ұстаз // Еңбек туы. – 1980. – 9 янв.

14. Хасенов Ә. Ұстаздық жолда // Қазақстан мұғалімі. – 1980. – 11 янв.

15. Амиров Рахыш Сатович // Развитие казахского языкознания. – Алма-Аты, 1980. – С.172-173.

16. Амиров Рахыш Сатович // Библиография обществоведов Казахстана. – Алма-Ата, 1986. – С.27.

17. Амир Рахыш Сатулы // Батырбеков М. Выдающиеся ученые-педагоги высшей школы / М.Батырбеков. – Алматы, 2004. – С.48-50

18. Тасболатов К. Путь в науку // Заная труда. – 1980. – 9 янв.

ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ХРОНОЛОГИЯЛЫҚ КӨРСЕТКІШІ

ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

1955

1. Бірыңғай мүшелерді оқыту // Халық мұғалімі. – 1955. - № 12.-38-44 б.
2. Қазақ тілі грамматикасы жөнінде // Халық мұғалімі. – 1955.- № 6.- 87-90 б.
3. Союзы в казахском языке: автореф. дис ... канд. филол. наук.– Алматы, 1955. - 25 с.

1956

4. Әдебиеттік оқу пәндеріне байланысты көркем шығармалардың тілін талдау // Халық мұғалімі. – 1956. - № 9. - 71-73 б.
5. Бастауыш мектепте қазақ тілін оқыту методикасына байланысты ғылыми-зерттеу жұмыстарының тақырыптары // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1956. - № 5. - 55-61 б.
6. Мұғалімнің өнегелі ісі // Қазақстан мұғалімі. – 1956. - 23 авг.

1957

7. Бірінші класс оқушыларының тілін дамыту жұмыстары. – Алматы: Қазмемокупедбас, 1957. - 97 б.
8. Бірінші класс оқушыларын шығарма жазуға үйрету: бастауыш мектепте қазақ тілін оқыту методикасының мәселелері. – Алматы: Қазмемокупедбас, 1957. - 80 б.
9. Бірінші класта оқушылардың тілін дамыту үшін істелетін жұмыстар: мұғалімдерге арналған көмекші құрал. – Алматы: Қазмемокупедбас, 1957. - 51 б.
10. Қазақ тілі: 2-4 класс. – Алматы, 1957. – 144 б.
11. Қазақ тілінің программасы: орыс мектептерінің 10-11 кл. арналған. – Алматы: Қазмемокупедбас, 1957. - 80 б.
12. О преподавании казахского языка // Учитель Казахстана. – 1957. - 8 авг.

1958

13. Бастауыш мектеп туралы // Қазақстан мұғалімі. – 1958. - 22 май.

14. Бастауыш мектепте ана тілі пәндерін оқытуға байланысты жүргізілетін ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1958. - № 5. - 28-33 б.

15. Қазақ тілі. – Алматы, 1958. – 240 б.

16. Қазақ тілі: орыс мектептерінің 2-4 кл. арналған оқулық. – Алматы: Қазмемоқупедбас, 1958. - 98 б.

17. Қазақ тілін орыс мектептерінде оқыту методикасы // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1958.- № 8. - 30-35 б.

18. Орыс мектептеріндегі қазақ оқушыларына ана тілін оқыту туралы // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1958. - № 6. - 69-77 б.

1959

19. Қазақ тілі: 2-кл. арналған оқулық. – Алматы: Қазмемоқупедбас, 1959. - 85 б.

20. Қазақ тілі: 3-кл. арналған оқулық. – Алматы: Қазмемоқупедбас, 1959. - 120 б.

21. Қазақ тіліндегі жалғаулықтар. – Алматы: Қазмемоқупедбас, 1959. - 70 б.

22. Оқу пәнінің жаңа программасының жобасы жайында // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1959. - № 2. – 9-20 б.

23. Қазақ тілі: уеб. каз. яз. для II-IV кл. рус. школы. - Изд. 1-е. - Алма-Ата: Казучпедгиз, 1959. – 95 с. / Соавт. О.Бекбосынова.

1960

24. Бастауыш кластарда қазақ тілін оқыту. – Алматы: Қазмемоқупедбас, 1960. - 120 б.

25. Қазақ тілі: 1-кл. арналған оқулық. - Алматы: Қазмемоқупедбас, 1960. - 75 б.

26. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1960. – 84 б. / М.Балақаевпен бірге.

27. Методикалық шеберлік туралы // Қазақстан мұғалімі. –

1960. – 28 июль.

28. Қазақ тілі : уеб. каз. яз. для II-IV кл. рус. школы. - Изд. 2-е, испр. и доп. – Алма-Ата: Казучпедгиз, 1960. – 227 с. / Соавт. О.Бекбосынова.

1961

29. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1961. – 84 б. / М.Балақаевпен бірге.

1962

30. Бірінші класта қазақ тілін оқыту: оқу жылының екінші жартысы: мұғалімдерге арналған көмекші құрал. – Алматы: Қазмемокупедбас, 1962. - 60 б.

31. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы: ОПУ, 1962. – 84 б. / М.Балақаевпен бірге.

32. Қазақ тілі: учеб. каз. языка для 2-4 кл.рус.шк. – Алма-Ата: Казучпедгиз, 1962. – 337 с. / Соавт. О.Бекбосынова.

1963

33. II класта «Сөйлем» деген тақырыпты оқыту // Қазақстан мұғалімі. – 1963. – 21 дек.

34. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1963. – 76 б. / М.Балақаевпен бірге.

35. Основные проблемы научно-исследовательской работы в области преподавания русского языка в национальной школе // Велик и могуч. - Ташкент, 1963. – С.20.

1964

36. Бастауыш мектепте қазақ тілін оқыту. – Алматы: Мектеп, 1964. – 88 б. / К.Бозжановамен бірге.

37. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1964. – 76 б. / М.Балақаевпен бірге.

38. Қазақ тілі мен әдебиет пәндерін оқытуды жақсартайық // Социалистік Қазақстан. – 1964. – 30 июнь.

39. III класта бірыңғай мүшелерді оқыту // Қазақстан мұғалімі. – 1964. – 20 авг.

1965

40. Бастауыш кластарда оқылатын қазақ тілі пәнінің мазмұны // Қазақстан мектебі. – 1965.- № 8. - 25-29 б.

41. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектепке арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1965. - 112 б. / М.Балақаевпен бірге.

42. Қазақ тілінен 1-класқа арналған таблицалар. – Алматы: Рауан, 1965. – 11 б.

43. Қазақ тілі: 2 – класс.- Алматы: ОПБ, 1965. – 84 б / М.Балақаевпен бірге.

44. Қазақ тілі: учеб. каз. языка для 2-4 кл.рус.шк. – Алма-Ата: Казучпедгиз, 1962. – 335 с. / О.Бекбосынова.

45. Тіл дамыту жұмысына арналған суреттер: 1 класс. – Алматы, 1965. – 12 б.

1966

46. 10-класта сөз құрамын оқыту // Қазақстан мұғалімі. – 1966. – 13 окт.

47. Газет тілінің мәдениеті жайында // Социалистік Қазақстан. – 1966. – 12 дек.

48. Қазақ тілі: 2-4 класс. – Алматы, 1966 – 336 б. / О.Бекбосыновамен бірге.

49. Қазақ тілі: 2 – класс.- Алматы: ОПБ, 1966. – 84 б / М.Балақаевпен бірге.

1967

50. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің 1-кл. арналған байқау оқулығы. – Алматы: Мектеп, 1967. – 112 б. / А.Бөкіровамен бірге.

51. Қазақ тілінің грамматикасы: морфология. – Алматы: Ғылым, 1967. – 264 б. / А.Ысқақов, С.Омарбеков, Ғ.Мұсабаев, С.Исаевпен бірге.

1968

52. Қазақ тілі. – Алматы, 1968. – 112 б. / А.Бәкіровамен бірге.

53. 13. Қазақ тілі. – Алматы, 1968. – 336 б. / О.Бекбосыновамен бірге.

54. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің 1-кл. арналған оқулық. - 9-бас.- Алматы: Мектеп, 1968. - 76 б. / М.Балақаевпен бірге.

55. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің 2-кл. арналған оқулық.-9-бас.- Алматы: Мектеп, 1968. - 84 б. / М.Балақаевпен бірге.

56. Мазмұнды еңбек // Қазақстан мұғалімі. – 1968. – 20 февр.

57. Мезгіл бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлемдер // Баяндамалар тезистері. – Алматы, 1968. - 10-11 б.

58. Тіл мәдениеті және баспасөз // Баспасөз тілінің мәдениеті жөніндегі ғылыми-практикалық конференцияға арнап дайындалған материалдардың тезистері. – Алматы, 1968. – 72 б. / О.Құдышевпен бірге.

59. Тіл – түпсіз дария: тіл мәдениеті мәселесі // Лениншіл жас. – 1968. – 3 дек.

1969

60. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің 2-кл. арналған оқулық. -10-бас. - Алматы: Мектеп, 1969. - 84 б./ М.Балақаевпен бірге.

61. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1969. – 119 б / А.Бәкіровамен бірге.

62. Қазақ тілі: 1-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1969.- 80 б.

63. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1969. – 240 б. / О.Бекбосыновамен бірге.

64. Тіл мәдениеті және баспасөз // Қазақ ССР Ғылым академиясының хабаршысы. –1969. - № 2. - 74-77 б.

65. 3 класс «Қазақ тілі» байқау оқулығына методикалық нұсқау: – Алматы: Мектеп, 1969. - 68 б.

1970

66. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1970. – 136 б. / А.Бәкіровамен бірге.

67. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1970. – 248 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

68. Оқулық серігі // Қазақстан мұғалімі. – 1970. – 16 июль.

69. Орыс мектептерінің 2-3 кластарына арналған қазақ тілі оқулығына методикалық нұсқау. – Алматы: Мектеп, 1971. – 80 б.

70. Способы актуального членения в казахском языке // Советская тюркология. – 1970. – № 6. – С.34-38.

71. Ценный труд по уйгуроведению // Изв. АН КазССР. Сер. обществ. наук. – 1970. – № 2. – С.70-73.

1971

72. Ауызекі сөйлеу тілі және оны зерттеу // Қазақстан мұғалімі. – 1971. – 29 июль.

73. Ауызекі сөйлеу тіліндегі баяндауыш формалары // Қазақстан мектебі. – 1971. № 5. – 81-89 б.

74. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің 1-кл. арналған оқулық. – 3- бас. – Алматы: Мектеп, 1971. – 136 б. / А.Бәкіровамен бірге.

75. Кісі есімдерінің сыры // Социалистік Қазақстан. – 1971. – 24 авг.

76. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1971. – 136 б. / А.Бәкіровамен бірге.

77. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1971. – 216 б. / О.Бекбосыновамен бірге.

78. 3 класс «Қазақ тілі» оқулығына методикалық нұсқау: мұғалімдерге арналған көмекші құрал. – Алматы: Мектеп, 1971. – 72 б.

79. Особенности устной речи в организации сложносочиненных предложений // Изв. АН КазССР. Сер. обществ. наук. – 1971. – № 1. – С.70-71.

80. Ауызекі сөйлеу стилінің көркем әдебиетте көрінуі // Қазақстан мектебі. – 1972. - № 3. - 90-95 б.

81. Болымсыз сөйлемдердің сөйлеу тіліндегі ерекшелігі // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1972. - № 1. – 57-62 б.

82. Бірінші класта тіл дамыту мәселелері // Бастауыш мектеп. – 1972. - № 6. – 23-27 б.

83. Газет тіліндегі сөз тіркестерінің ерекшеліктері // Баспасөз және тіл мәдениеті. – Алматы, 1972. 21-33 б.

84. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің 1-кл. арналған оқулық.- 4-бас. – Алматы: Мектеп, 1972. – 136 б. / А.Бөкіровамен бірге.

85. Көркем әдебиеттегі ауызекі сөйлеу тілі стилі // Қазақстан мектебі.- 1972. - № 3. - 90-92 б.

86. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1972. – 136 б. / А.Бөкіровамен бірге.

87. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1972.- 216 б. / О.Бекбосыновамен бірге.

88. Қазақ тілі: учеб. каз.яз. для II-III кл. рус. шк. - 3-е изд. – Алматы: Мектеп, 1972. – 216 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

89. Қазақ тілінің грамматикасы: «Жалғаулықтар», «Демеуліктер». – Алматы: Ғылым, 1972. - Т.1. - 10 б.

90. Қазақ тілінің грамматикасы: «Хабарлы сөйлем», «Сұраулы сөйлем», «Бұйрықты сөйлем». – Алматы: Ғылым, 1972. - Т.2. - 10 б.

91. О казахской разговорной речи // Советская тюркология. – 1972. - № 5. - С.102-107.

92. Особенности синтаксиса казахской разговорной речи. – Алма-Ата: Наука, 1972. - 180 с.

93. Прием диафрагмирования в тюркских языках // Народы Азии и Африки. - 1972. - № 2. - С.144-146.

94. Частицы и сходные с ними по функции слова как конструктивные элементы предложения в разговорной речи // Изв. АН КазССР. Сер. обществ. наук. - 1972. - № 3. - С.78-83.

1973

95. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің І-кл. арналған оқулық. – 5-бас. – Алматы: Мектеп, 1973.- 136 б. / А.Бөкіровамен бірге.

96. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің ІІІ – кл. арналған оқулық. – 3-бас. – Алматы: Мектеп, 1973.- 128 б. / М.Балақаевпен бірге.

97. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1973. – 216 б. / О.Бекбосыновамен бірге.

98. Қыстырма сөз, сөйлемдердің стильдік ерекшеліктері // Бастауыш мектеп. – 1973. - № 9. - 42-45 б.

99. Субстантивацияның қазақ тілі грамматикалық жүйесіндегі орны // Қазақстан мектебі. – 1973. - № 7. - 54-57 б.

100. Фольклордағы кейбір персонаждар және олардың аттары // Қазақстан мектебі. - 1973. - № 12.- 82-84 б.

101. Фольклорлық персонаждар атының генезисі // Қазақстан мектебі. – 1973. - № 2. - 31-35 б.

102. Шешендік сөз // Бастауыш мектеп. – 1973. - № 7. - 26-29 б.

103. Үшінші кластағы оқыту жұмысы. – Алматы, 1973. – 231 б.

104. Вопросы изучения казахской разговорной речи // Изв. АН КазССР. Сер. обществ. наук. - 1973. - № 3. - С.34-37.

1974

105. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: сегіз жылдық мектептің І-кл.арналған оқулық. – 6-бас. – Алматы: Мектеп, 1974. – 136 б. / А.Бөкіровамен бірге.

106. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1974 – 216 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

1975

107. Бастауыш кластарға арналған қазақ тілі оқулықтары мен программалары жөнінде // Халық мұғалімі. – 1975. - № 9. - 45-48 б.

108. Баяндауыштардың синонимдік формалары және олардың жұмсалыуы // Қазақстан мектебі. – 1975.- № 10. - 88-92 б.

109. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы: Мектеп, 1975. – 136 б.

110. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1975 – 216 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

111. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі // Социалистік Қазақстан.- 1975. – 31 май.

1976

112. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1976. – 96 б. / А.Бәкіровамен бірге.

113. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1976. – 216 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

114. Сөз тіркестерінің стилистикасы // Бастауыш мектеп. – 1976. - № 7. - 44-48 б.

115. Особенности лексической и грамматической системы разговорной речи // Советская тюркология и развитие тюркских языков в СССР. – Алматы, 1976. - С.75-78.

116. Синонимичные сказуемостные формы в казахском языке и вопросы их интерпретации // Советская тюркология. – 1976. - № 6. – С.38-45.

1977

117. Ауызекі сөйлеу тілінің синтаксистік ерекшеліктері. – Алматы: Мектеп, 1977. - 92 б.

118. Интеллектуалдық мәдениет пен тіл мәдениеті қарым-қатынасы // Сөз өнері. - Алматы, 1977. - 15-19 б.

119. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: I кл. арналған оқулық. – 9-бас. - Алматы: Мектеп, 1977. – 96 б. / А.Бәкіровамен бірге.

120. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: III кл. арналған оқулық. – 7-бас. - Алматы: Мектеп, 1977. – 127 б. / М.Балақаевпен бірге.

121. Қазақ тілі: учеб. каз. яз. для II-III кл. рус.шк. – Алматы: Мектеп, 1977. – 216 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

122. Қазақ тіліндегі үндеу амалдары // Бастауыш мектеп. –

1977. - № 11. - 45-49 б.

123. Сөз мәдениеті // Қазақстан мектебі. – 1977. - №12. - 84-89 б.

1978

124. Қазақ тілі: 1 класс. – Алматы, 1978. - 96 б.

125. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1978. – 216 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

126. Қазақ тілі: 3 класс. – Алматы, 1978. - 128 б./ М.Балақаевпен бірге.

1979

127. Қазақ тілі. – Алматы, 1979. – 96 б. / А.Бәкіровамен бірге.

128. Қазақ тілі: 3 класс. – Алматы, 1979. - 136 б./ М.Балақаевпен бірге.

1980

129. Қазақ тілі. – Алматы, 1980. – 96 б. / А.Бәкіровамен бірге.

130. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1980. – 176 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

1981

131. Қазақ тілі. – Алматы, 1981. – 96 б. / А.Бәкіровамен бірге.

132. Қазақ тілі: 3 класс. – Алматы, 1981. - 136 б. / М.Балақаевпен бірге.

133. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы: Мектеп, 1981. – 176 б.

1982

134. Астары бар атаулар // Жұлдыз. – 1982. - № 7. - 201-204 б.

135. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1982. – 176 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

136. Қазақ тілі. – Алматы, 1982. – 104 б. / А.Бөкіровамен бірге.

137. Қазақ тілі: 3 класс. – Алматы, 1982. - 136 б. / М.Балақаевпен бірге.

1983

138. Жай сөйлем синтаксисі: ун-тер мен пед. ин-ттарының филол. фак. арналған оқу құралы. – Алматы: Мектеп, 1983. - 168 б.

139. «Қазақ тілі» оқулығына методикалық нұсқау: 2-3 класс. – Алматы: Мектеп, 1983. – 62 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

140. Қазақ тілі: уеб. каз. языка для 2-3 кл.рус.шк. – Алма-Ата: Мектеп, 1983. – 191 с. / О.Бекбосынова.

1984

141. Қазақ тілі.– Алматы, 1984.– 104 б./ А.Бөкіровамен бірге.

1985

142. Қазақ тілі. – Алматы, 1985. – 136 б. / М.Балақаевпен бірге.

143. Қазақ тілі: 2-3 класс. – Алматы, 1985. – 192 б. / А.Асқарбаевамен бірге.

1986

144. Ауызекі сөйлеу тілінің, фольклордың қазақ әдеби тілінің қалыптасуына әсері // Қазақ әдеби тілі тарихының проблемалары. – Алматы, 1986. - 70-89 б.

145. Қазақ тілі: алты жастан бастап оқытатын мектептердің 3-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1986. – 142 б. / Ш.Әуелбаев, Ү.Асыловпен бірге.

146. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: 1-кл. арналған оқулық. – 16-бас.- Алматы: Мектеп, 1986. – 157 б. /

А.Бәкіровамен бірге.

147. Қазақ тілі: 3-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1986. - 192 б.

148. Тіл мәдениеті жөнінде // Жұлдыз. – 1986. - № 12. - 54-58 б.

1987

149. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: төрт жылдық бастауыш мектептің 2-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1987. – 142 б. / Ш.Әуелбаев, А.Бәкіровамен бірге.

150. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: үш жылдық мектептің 3-кл. арналған оқулық. – 15-бас. – Алматы: Мектеп, 1987. – 190 б. / М.Балақаевпен бірге.

151. Қазақ тілі: 2-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1987. - 160 б.

152. Қазақ тілі: орыс мектептің. 2-3 кл. арналған оқулық.- 15-бас. - Алматы: Мектеп, 1987. – 239 б.

1988

153. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: үш жылдық бастауыш мектептің 1-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1988. – 158 б.

1989

154. Ауызекі сөйлеу тілінің бүгінгі орны // Қазақ мектептерінде қазақ тілін оқытудың мазмұны мен әдістерін жетілдіру. – Алматы, 1989. – 24-33 б.

155. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: төрт жылдық бастауыш мектептің 2-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1989. - 143 б.

156. Қазақ тілі: төрт жылдық бастауыш орыс мектептің 3-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1989. - 157 б.

157. Қазақ тілі: төрт жылдық бастауыш мектептің 4-кл. арналған оқулық. – Алматы: Мектеп, 1989. - 190 б. / Ұ.Асыллов, У.Жиенбаевамен бірге.

158. Қазақ тілін тереңдетіп оқыту жөнінде // Қазақстан мұғалімі. – 1989. – 10 қазан.

159. Концепция казахской общеобразовательной школы. – Алматы, 1989. - 41 с.

1990

160. Дамудың алғы шарттары.: қазақ мектебінің жайы, болашағы жайында // Қазақстан мұғалімі. - 1990. – 23 ақпан. / М.Жадрина, К.Жадановамен бірге.

161. Еліктеу сөздер: қазақ тілін тереңдетіп оқытын мұғалімдерге көмекші материал // Қазақстан мектебі. – 1990. - №9. - 27-30 б.

162. Жалпы білім беретін қазақ орта мектебінің концепциясы: жоба // Қазақстан мұғалімі. – 1990. – 11 мамыр / Р.Баширов, Т.К.Ақшолақов, К.Айтқалиев, Х.Қ.Арғыновпен бірге.

163. Қазақ орта мектебіндегі білім мазмұнының тұжырымдамасы: жоба // Социалистік Қазақстан. – 1990. – 28 шілде / Р.Баширов, Т.К.Ақшолақов, Х.К.Арғынов, К.Атабаевпен бірге.

164. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: 2 класс, I тоқсан. – Алматы: Рауан, 1990. – 125 б.

165. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту. Русский букварь. Математика. – Алматы: Рауан, 1990. – 125 б.

166. Қазақ тілі пәнін қоғам, мектеп реформаларына сай жетілдіру концепциясы. – Алматы, 1990. - 27 б.

167. Қазақ тілі: үш жылдық бастауыш мектептің 1-кл. арналған оқулық. – 18-бас.- Алматы: Мектеп, 1990. – 158 б. / А.Бәкіровамен бірге

1991

168. Жалпы білім беретін қазақ орта мектебінің тұжырымдамасы. – Алматы, 1991. - 10 б.

169. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: 2 класс, II тоқсан. – Алматы: Рауан, 1991. – 95 б.

170. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту. Русский

букварь. Математика: 2-класс, III тоқсан. – Алматы: Рауан, 1991. – 144 б.

171. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: үш жылдық бастауыш мектептің 3-кл. арналған оқулық. – 17-бас. – Алматы, Рауан, 1991. – 191 б. / А.Балақаевпен бірге.

172. «Қазақ тілі» оқулығына методикалық нұсқау: орыс метептерінің 3-кл. арналған оқулық. – Алматы: Рауан, 1991. – 55 б.

173. Қазақ тілі: төртжылдық бастауыш мектептің 4-кл. арналған оқулық. - Алматы: Рауан, 1991. 191 б. / Ұ.Асыллов, У.Жиенбаевамен бірге.

174. Қазақ тілі: төрт жылдық бастауыш орыс мектептің 3-кл. арналған оқулық. – 2-бас. - Алматы: Рауан, 1991. – 159 б.

175. *Қазақ орта мектебіндегі білім мазмұнының тұжырымдамасы. – Алматы, 1991.

176. Этимологизация как средство комментирования текстов // Проблемы этимологии тюркских языков. – Алматы, 1990. – С. 171-176.

1992

177. Қазақ тілі пәнін қоғам, мектеп реформаларына сай жетілдіру концепциясы // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1992. - № 4. - 62-73 б.

1993

178. *Дәстүр және заман талабы // Ғылыми-педагогикалық орталық хабаршысы. – 1993. - № 13.

179. Жалпы білім беретін мектептің 5-9 кластарына арналған қазақ тілі пәнінің бағдарламасы: жоба туралы пікір // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1993. - № 10-12. – 76-80 б.

180. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту. – Алматы: Рауан, 1993. – 95 б.

181. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту. – Алматы: Рауан, 1993. – 142 б.

182. Қазақ тілі: 2 класс, I тоқсан. – Алматы: Рауан, 1993. - 111 б.

183. Қазақ тілі. Табиғаттану. – Алматы: Рауан, 1993. – 160 б.
184. Қазақ тілі. Табиғаттану. – Алматы: Рауан, 1993. – 208 б.
185. Қазақ тілін теориялық, практикалық жағынан тереңдетіп оқыту бағдарламасы // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1993. - № 4. – 73-77 б. / Б.Кәтенбаевамен бірге.
186. Қазақ тілін теориялық, практикалық жағынан тереңдетіп оқыту бағдарламасы: 8-11 кл. арналған. – Алматы, 1993. - 30 б.
187. Мектепке сапалы өзгеріс // Егемен Қазақстан. – 1993. – 27 шілде.
188. Тәңірге табынасың ба? // Жас алаш.- 1993. – 23 ақпан.
189. *Ұстаз // Ғылыми-педагогикалық орталық хабаршысы. – 1993. - № 13.
190. Языковой аспект рынка в подготовке специалистов // Рынок и высшее образование: материалы междунар. науч.-практ. конф. - Алматы, 1993. - С.228-231.

1994

191. Еліктеу негізінде пайда болған тіл тәсілдері // ҚазМУ хабаршысы. Филол. сер. - 1994. - № 2. - 62-68 б.
192. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: 2- класс, ІУ тоқсан. – Алматы: Рауан, 1994. – 128 б.
193. «Қазақ тілі» оқулығы бойынша жаттығулар: тереңдетіп оқытатын мектептердің 8-кл. арналған. – Алматы: Рауан, 1994. – 128 б./ Ж.Әміровамен бірге.

1995

194. Көне жазба ескерткіштері.– Алматы: Рауан, 1995. - 48 б. / Ж.Әміровамен бірге.
195. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: 2-сыныпқа арналған оқулық. – 4-бас.– Алматы: Рауан, 1995. – 144 б. / Ш.Әуелбаев, А.Бәкіровамен бірге.
196. Қазақ тілі: орыс тіліндегі мектептің 3-кл. арналған оқулық. – 3-бас. – Алматы: Рауан, 1995. – 159 б.

1996

197. Жай сөйлем синтаксисі: ун-тер мен пед. ин-ттардың филол. фак. арналған оқулық. – Алматы: 1996. - 154 б. / Ж.Д.Әміровамен бірге.

198. Қазақ тілі пәні мазмұнының жаңа бағыттары жөнінде // Қазақ мектебіндегі оқу-тәрбие деңгейін көтеру проблемалары: респ. ғылыми-практикалық конф. материалдары, 14-15 мамыр, 1996 ж.. – Алматы, 1996. - 34-37 б.

1997

199. Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту: 2-сыныпқа арналған оқулық. – 5-бас.- Алматы: Рауан, 1997. – 141 б. / Ш.Әуелбаев, А.Бәкіровамен бірге.

200. *«Қазақ тілі» оқулығына әдістемелік нұсқау: бастауыш мектептің 4-сыныбына арналған.- толық., өңд., 3-бас. – Алматы: Рауан, 1997.

201. «Қазақ тілі» оқулығына әдістемелік нұсқау: орыс мектептерінің 3-сыныбына арналған .- толық., өңд., 2-бас.- Алматы: Рауан, 1997. – 55 б. / Ж.Әміровамен бірге.

202. Қазақ тілі: орыс тілінде жүретін мектептің 3-кл. арналған.- 4-бас. – Алматы: Рауан, 1997. - 159 б. / Ж.Әміровамен бірге.

203. Қазақ тілі: 4-сыныпқа арналған оқулық.- өңд.,толықт., 4-бас. – Алматы: Рауан, 1997. – 189 б. / Ұ.Асыллов, У.Жиенбаевамен бірге.

204. Қазіргі қазақ тілі: филол. фак. қазақ тілі мен әдебиеті мамандығына арналған бағдарлама. – Алматы: Қазақ университеті, 1997. - 47 б.

205. Филолог мұғалімдердің біліктілігін қалыптастыру жайында // ИПК центр развития профессионального и педагогического мастерства. - Алматы, 1997. -60-63 б.

1998

206. Жай сөйлем синтаксисі: ун-дің филол. фак. арн. оқулық. – Алматы: Санат, 1998. - 192 б. / Ж.Әміровамен бірге.

207. Жақтық мағына мен қиысу // ҚазМУ хабаршысы. Филол. сер. – Алматы, 1998. - № 17. – 40-46 б.

208. Қазақ тілі: жалпы білім беретін мектептің 2-сыныбына арналған оқулық. – Алматы: Рауан, 1998. – 192 б. / Г.И.Уайісова, Ә.Е.Жұмабаевамен бірге.

1999

209. Алысты көздеген адам: мемлекет және қоғам қайраткері Д.Қонаев туралы естелік // Егемен Қазақстан. – 1999. – 12 қаңтар.

210. Құдайберген Жұбанов мұрасы // ҚР білім және ғылым Министрлігі мен ҰҒА хабарлары. – 1999. - № 5. - 6-24 б.

211. Іргелес салалас сөйлемдер // ҚазМУ хабаршысы.. Филол. сер. – 1999. - № 31. - 22-30 б.

2000

212. Қазақ тілі: жалпы білім беретін мектептің 9 сыныбына арналған бақылау оқулығы. – Алматы: Рауан, 2000. – 222 б. / М.Атабаевамен бірге.

213. Қазақ тілі нормаларын зерттеу мәселелері // Қазақ тілі мен әдебиеті.- 2000. - № 1. – 3-7 б.

214. Көрнекті ғалым, аяулы ұстаз Ахмеди Ысқақовты еске алу // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2000.- № 10. – 3-8 б.

2001

215. Бастауыш сөздің жақтық мағынаға ие болуы және баяндауыштың онымен қиысуы // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2001. – № 6.- 30-36 б.

216. Егемендік және қазақ тілі // Тілтаным. – 2001. - №3. – 3-7 б.

2002

217. Қазақ тілінің бүгінгі хал-ахуалы туралы // Қазақ тілі мен әдебиеті. - 2002. - № 9. - 13-16 б.

218. Қазақтың ұлы, қазақтың ағасы - Димекен // Ұлағат. — 2002. - № 5. — 40-46 б.

2003

219. Еліміздің интеллектуалдық тірегі // Қарашаңырақ: әл-Фараби атын. ҚазҰУ – 70 жыл. - Алматы, 2003. – 157-161 б.

220. Жай сөйлем синтаксисі: оқулық /әл-Фараби атын. ҚазҰУ.- толық., өнд. - 2-ші бас. - Алматы: Қазақ уни-ті, 2003. - 198 б. / Ж.Әміровамен бірге.

221. *Қазақ грамматикасы. - Алматы, 2003.

ЕҢБЕКТЕРДІҢ АЛФАВИТТІК КӨРСЕТКІШІ

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ

- Алысты көздеген адам 209
Астары бар атаулар 134
Ауызекі сөйлеу стилінің көркем әдебиетте көрінуі 80
Ауызекі сөйлеу тілі және оны зерттеу 72
Ауызекі сөйлеу тіліндегі баяндауыш формалары 73
Ауызекі сөйлеу тілінің бүгінгі орны 154
Ауызекі сөйлеу тілінің синтаксистік ерекшеліктері 117
Ауызекі сөйлеу тілінің, фольклордың қазақ әдеби тілінің қалыптасуына әсері 144
Әдебиеттік оқу пәндеріне байланысты көркем шығармалардың тілін талдау 4
Бастауыш кластарға арналған қазақ тілі оқулықтары мен программалары жөнінде 107
Бастауыш кластарда қазақ тілін оқыту 24
Бастауыш кластарда оқылатын қазақ тілі пәнінің мазмұны 39
Бастауыш мектепте ана тілі пәндерін оқытуға байланысты жүргізілетін ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру 14
Бастауыш мектепте қазақ тілін оқыту 36
Бастауыш мектепте қазақ тілін оқыту методикасына байланысты ғылыми-зерттеу жұмыстарының тақырыптары 5
Бастауыш мектеп туралы 13
Бастауыш сөздің жақтық мағынаға ие болуы және баяндауыштың онымен қиысуы 215
Баяндауыштардың синонимдік формалары және олардың жұмсалуы 108
Болымсыз сөйлемдердің сөйлеу тіліндегі ерекшелігі 81
Бірінші класта қазақ тілін оқыту 30
Бірінші класс оқушыларының тілін дамыту жұмыстары 7
Бірінші класта оқушылардың тілін дамыту үшін істелетін жұмыстар 9
Бірінші класс оқушыларын шығарма жазуға үйрету 8
Бірінші класта тіл дамыту мәселелері 82
Бірыңғай мүшелерді оқыту 1
Вопросы изучения казахской разговорной речи 104

Газет тіліндегі сөз тіркестерінің ерекшеліктері 83
 Газет тілінің мәдениеті жайында 47
 Грамматика, емле, тіл дамыту 74, 85
 Дамудың алғы шарттары 160
 Дәстүр және заман талабы 178
 Егемендік және қазақ тілі 216
 II класта «Сөйлем» деген тақырыпты оқыту 33
 Еліктеу негізінде пайда болған тіл тәсілдері 191
 Еліктеу сөздер 161
 Еліміздің интеллектуалдық тірегі 219
 Жай сөйлем синтаксисі 138, 197, 206, 220
 Жақтық мағына мен қиысу 207
 Жалпы білім беретін қазақ орта мектебінің концепциясы 162
 Жалпы білім беретін қазақ орта мектебінің тұжырымдамасы 168
 Жалпы білім беретін мектептің 5-9 кластарына арналған қазақ тілі пәнінің бағдарламасы 179
 Интеллектуалдық мәдениет пен тіл мәдениеті қарым-қатынасы 118
 Көне жазба ескерткіштері 194
 Көркем әдебиеттегі ауызекі сөйлеу тілі стилі 85
 Көрнекті ғалым, аяулы ұстаз Ахмеди Ысқақовты еске алу 214
 Кісі есімдерінің сыры 75
 Концепция казахской общеобразовательной школы 59
 Қазақ грамматикасы 221
 Қазақ орта мектебіндегі білім мазмұнының тұжырымдамасы 163, 175
 Қазақ тілі 10, 15, 16, 19, 20, 23, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 34, 37, 43, 44, 48, 49, 52, 53, 61, 62, 63, 66, 67, 76, 77, 86, 87, 88, 97, 106, 109, 110, 112, 113, 121, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 140, 141, 142, 143, 145, 147, 151, 152, 156, 157, 167, 173, 174, 182, 196, 202, 203, 208, 212
 Қазақ тілі. Грамматика, емле, тіл дамыту 41, 50, 54, 55, 60, 95, 96, 105, 119, 120, 146, 149, 150, 153, 155, 164, 165, 169, 170, 171, 180, 181, 192, 195, 199,
 Қазақ тілі грамматикасы жөнінде 2
 Қазақ тілі мен әдебиет пәндерін оқытуды жақсартайық 38
 Қазақ тілі нормаларын зерттеу мәселелері 213

«Қазақ тілі» оқулығы бойынша жаттығулар 193
 «Қазақ тілі» оқулығына әдістемелік нұсқау 200, 201
 «Қазақ тілі» оқулығына методикалық нұсқау 139, 172
 Қазақ тілі пәнін қоғам, мектеп реформаларына сай жетілдіру
 концепциясы 166, 177
 Қазақ тілі пәні мазмұнының жаңа бағыттары жөнінде 198
 Қазақ тілі. Табиғаттану 183, 184
 Қазақ тілін орыс мектептерінде оқыту методикасы 17
 Қазақ тілін теориялық, практикалық жағынан тереңдетіп оқыту
 бағдарламасы 185, 186
 Қазақ тіліндегі жалғаулықтар 21
 Қазақ тіліндегі үндеу амалдары 122
 Қазақ тілінен 1-класқа арналған таблицалар 42
 Қазақ тілінің бүгінгі хал-ахуалы туралы 217
 Қазақ тілінің грамматикасы 51, 89, 90
 Қазақ тілінің программасы 11
 Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі 111
 Қазақтың ұлы, қазақтың ағасы - Димекен 218
 Қазіргі қазақ тілі 204
 Құдайберген Жұбанов мұрасы 210
 Қыстырма сөз, сөйлемдердің стильдік ерекшеліктері 98
 Мазмұнды еңбек 56
 Мезгіл бағыныңқылы сабақтас құрмалас сөйлемдер 57
 Мектепке сапалы өзгеріс 187
 Методикалық шеберлік туралы 27
 Мұғалімнің өнегелі ісі 6
 Оқу пәнінің жаңа программасының жобасы жайында 22
 Оқулық серігі 68
 10-класта сөз құрамын оқыту 46
 Орыс мектептеріндегі қазақ оқушыларына ана тілін оқыту
 туралы 18
 Орыс мектептерінің 2-3 кластарына арналған қазақ тілі
 оқулығына методикалық нұсқау 69
 О казахской разговорной речи 91
 О преподавании казахского языка 12
 Основные проблемы научно-исследовательской работы в
 области преподавания русского языка в национальной

школе 35

Особенности лексической и грамматической системы разговорной речи 115

Особенности синтаксиса казахской разговорной речи 92

Особенности устной речи в организации сложносочиненных предложений 79

Прием диафрагмирования в тюркских языках 93

Сөз мәдениеті 123

Сөз тіркестерінің стилистикасы 114

Субстантивацияның қазақ тілі грамматикалық жүйесіндегі орны 99

Синонимичные сказуемые формы в казахском языке и вопросы их интерпретации 116

Союзы в казахском языке 3

Способы актуального членения в казахском языке 70

Тәңірге табынасың ба? 188

Тіл дамыту жұмысына арналған суреттер 45

Тіл мәдениеті және баспасөз 58, 64

Тіл мәдениеті жөнінде 148

Тіл – түпсіз дария: тіл мәдениеті мәселесі 59

Ұстаз 189

3 класс «Қазақ тілі» байқау оқулығына методикалық нұсқау 65, 78

III класта бірыңғай мүшелерді оқыту 39

Үшінші кластағы оқыту жұмысы 103

Филолог мұғалімдердің біліктілігін қалыптастыру жайында 205

Фольклордағы кейбір персонаждар және олардың аттары 100

Фольклорлық персонаждар атының генезисі 101

Ценный труд по уйгуроведению 71

Частицы и сходные с ними по функции слова как конструктивные элементы предложения в разговорной речи 94

Шешендік сөз 102

Іргелес салалас сөйлемдер 211

Этимологизация как средство комментирования текстов 176

Языковой аспект рынка в подготовке специалистов 190

БІРЛЕСІП ЖАЗҒАН АВТОРЛАРДЫҢ ЕСІМ КӨРСЕТКІШІ

ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ СОАВТОРОВ

Айтқалиев К.	162
Ақшұлақов Т.К.	162, 163
Арғынов Х.Қ.	162, 163
Асқарбаева А.	67, 88, 106, 110, 113, 121, 125, 130, 135, 137, 143
Асыллов Ү.	145, 157, 173, 203
Атабаева М.	212
Атабаев К.	163
Әмірова Ж.	193, 194, 197, 201, 202, 206, 220
Әуелбаев Ш.	145, 149, 195, 199
Балақаев М.	29, 31, 34, 36, 40, 42, 49, 54, 55, 60, 96, 120, 126, 128, 132, 137, 142, 150, 171
Баширов Р.	162, 163
Бәкірова А.	50, 52, 61, 66, 74, 76, 84, 86, 95, 97, 105, 112, 119, 127, 129, 131, 136, 141, 146, 149, 167, 195, 199
Бекбосынова О.	23, 28, 32, 43, 48, 53, 63, 77, 87, 140
Бозжанов К.	35
Жаданова К.	160
Жадрина М.	160
Жиенбаева У.	157, 173, 203
Жұмабаева Ә.Е.	208
Исаев С.	51
Кәтенбаева Б.	185
Құдышев О.	58
Мұсабаев Ғ.	51
Омарбеков С.	51
Уайісова Г.И.	208
Ысқақов А.	51

МАЗМҰНЫ

Алғы сөз	7
Филология ғылымдарының докторы, профессор Р.С. Әмірдің өмірі мен ғылыми қызметінің негізгі кезеңдері	9
Филология ғылымдарының докторы, профессор Р.С. Әмірдің ғылыми және қоғамдық қызметінің қысқаша очеркі	15
Профессор Р.С. Әмірдің өмірі мен еңбектері туралы әдебиеттер	32
Еңбектерінің хронологиялық көрсеткіші	34
Еңбектердің алфавиттік көрсеткіші	52
Бірлесіп жазған авторлардың есім көрсеткіші	56

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	8
Основные даты жизни и научной деятельности доктора филологических наук, профессора Р.С. Амира	12
Краткий очерк научной и общественной деятельности доктора филологических наук, профессора Р.С. Амира	23
Литература о жизни и научных трудах Р.С. Амира	32
Хронологический указатель трудов	34
Алфавитный указатель трудов	52
Именной указатель соавторов.....	56

АМИР РАХЫШ САТУЛЫ

Биобиблиографический указатель

ИБ № 3228

Подписано в печать 28.07.05. Формат 60х84 1/16. Бумага офсетная.

Печать RISO. Объем 3,62 п.л. Тираж 100 экз. Заказ № 3476.

Издательство «Қазақ университеті»

Казахского национального университета им. аль-Фараби.

050038, г. Алматы, пр. аль-Фараби, 71, КазНУ.

Отпечатано в типографии издательства «Қазақ университеті».